

TÜRK-İSLÂM MEDENİYETİ

AKADEMİK ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

Yılda iki kez yayımlanan uluslararası hakemli bir dergidir.

Editör:

Prof. Dr. Mehmet AYDIN

Editör Yardımcıları:

Yrd. Doç. Dr. Dicle AYDIN

Yrd. Doç. Dr. Ahmet ARAS

Yayın Sekreteryası:

Yrd. Doç. Dr. Ahmet ARAS

Yrd. Doç. Dr. Dicle AYDIN

Sayı: 9 / Kış

KONYA - 2010

ADNAN TURANİ, TÜRK RESSAM ve SANAT TARİHÇİSİ

Zuhal ARDA*

Özet

Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de hem sanatçı olan, hem de sanatı düşünsel ve tarihsel boyutuyla araştıran, yazan kişi çok azdır. Sanat Tarihçisi ve Ressam Adnan Turani, bu özellikleri üzerinde barındıran ender kişilerdendir ve ilerlemiş yaşına rağmen halen yazmaya, araştırmaya ve resim yapmaya devam etmektedir.

1925 Yılında İstanbul’da doğan Turani, ilkokul öğretmenliği ile başlayan eğitimciliğini Ankara Gazi Eğitim Enstitüsünde devam ettirmiş, Hacettepe ve Bilkent Üniversitelerinde öğretim üyeliği yapmış, ressamlığı ve sanat tarihçiliğini birlikte yürütmeyi başarmıştır.

Türkiye’de Resim Sanatı Tarihi içinde haklı bir yer edinen sanatçının, yakından tanıyıp bilinmesi ve örnek alınması gerektiğine inanılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Adnan Turani, Sanat Tarihçi, Ressam

ADNAN TURANİ, TURKISH ARTIST and ART HISTORIAN

Abstract

There are only a few people in Turkey, just as in the whole world, who are artist, researchers and writers about art from intellectual and historical perspective. Despite his advanced age, Adnan Turani is an important art historian and artist who possesses those specialties.

Born in 1925 in İstanbul, Turani has succeeded for long years in performing art and being art historian along with his teaching career at Ankara Gazi Education Institute, which began as an elementary school teacher and his academic member status in Hacettepe and Bilkent University.

It is believed that his well deserved place in Turkish Art History has to be closely studied and followed.

Key Words: Adnan Turani, Art Historian, Artist

---

* Yrd. Doç. Dr. S.Ü. Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Resim Bölümü

GİRİŞ

Bütün Dünya'da, sanatın herhangi bir dalı ile uğraşan sanatçılara bakıldığında, (Rönesans'ın dehalarını saymazsak) genellikle sanatını icra edenlerin çok yazmadıkları, ya da yazarların sanatlarını icra etmekte geride kaldıkları görülmektedir.

Ancak çok nadir insanlar hem sanatçı, hem yazar hem de eğitimci olmak ve hatta bunların hepsini de en iyi yapabilme gibi özelliklere sahip İşte bu bahsettiğimiz özellikleri üzerinde taşıyan, bugün ileri yaşına rağmen son yazdığı kitabını bitirmeye çalışan eğitimci-sanat tarihçi-ressam Adnan Turani'nin sanat yaşamı, eserleri ve resimlerinden söz etmenin hem bir vefa borcu, hem de dolu dolu yaşanan bir hayatın gençlere, akademisyenlere örnek olması açısından önemi vurgulanmak istenmektedir.

HAYATI

Turani, 1925 Yılında İstanbul'da doğdu. İstanbul İlköğretmen Okulu'ndan öğretmen olarak mezun oldu. 1948 yılında Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Resim Bölümü'nü bitirdi. 1953 Yılında Avrupa bursu kazanarak Almanya'nın Münih, Stuttgart ve Hamburg Güzel Sanatlar Akademileri'nde çalışma olanağı bulan Turani, 1959 yılında yurda döndüğünde Gazi Eğitim Enstitüsü'nde resim öğretmenliğine başladı. 1970 Yılına kadar bu görevini sürdürürken Hacettepe Üniversitesi Edebiyat ve Güzel Sanatlar Fakültelerinde de derslere girdi. 1964-1966 Yılları arasında "Sanat ve Sanatçılar" adlı derginin editörlüğünü yaptı.¹

1972 Yılında doktora'ya başladığı Hacettepe Üniversitesi'nde Güzel Sanatlar Enstitüsü koordinatörlüğünü de yürüttü. 1973 Yılında "Resimde Geometri İşlemleri ve Sorunları" konulu tezi ile doktor unvanını alan sanatçı, 1978'de doçent oldu. 1986 Yılına kadar Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü'nde öğretim üyeliği görevine devam etti. 1986 'da profesör olan sanatçı, 1986 ile 1987 yıllarında Bilkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü Başkanlığı yaptı. Adnan Turani 1990 yılından bu yana çalışmalarını, yaşadığı kent olan Ankara'da sürdürmektedir.²

SANAT HAYATI

İstanbul'da doğmasına rağmen ilk gençliğinden beri Ankara'da yaşayan Adnan Turani, sanat yaşamının tamamını bu kentte geçirmiştir. 1945 yılından günümüze dek fırçasını kendi doğrularının peşinde koşturan, Avrupa'da birçok incelemeler ve denemelerden sonra soyut sanata ve soyutlamaya yönelik tercihiyle bugün Türkiye'de Resim Sanatı Tarihi içinde haklı bir yer edinen sanatçı, aynı zamanda çok ünlü çoğu ressamın da hocasıdır.

---

¹ İ. Çiftçioğlu, T. Kantürk, Türk Plastik Sanatları, Bilim Sanat Yayınları, İstanbul 1995

² Selçuk Üniversitesi Sergi Kataloğu (Adnan Turani yazısı)

1953'te devlet bursuyla Almanya'ya giden, burada modern Avrupa sanatının çizgi üstü ressamı Will Baumeister'in öğrencisi olan Turani'nin, 1959'da Türkiye'ye döndüğünde, erken yaşta edindiği resim dili ile gerekli olgunlaşma ulaştığı söylenebilir. Cezanne'nin doğayı kübik formlarla algılayan öğretisini iyice sindiren Turani, 1960'a kadar gerçekçi, izlenimci, soyutlama kategorilerinde değerlendirilebilecek kompozisyonlar gerçekleştirmiştir. Almanya dönüşünde, henüz 34 yaşında iken yaptığı resimlere bakıldığında, "dâhice" bir çizgi anlayışıyla kendi yolunu bulmuş bir sanatçı görülmektedir. Turani'nin bu yılları (1955-1965), "soyut sanat" kendindenleştirdiği, modern Türk resminde özgün ve özgür bir yol çizdiği bir dönem olarak nitelenebilir.³

Kübist sanatın dünyada en önemli temsilcilerinden olan Braque, biçimlerin duyguları etkilediğine inanan bir sanatçıdır. Braque bu düşüncesini, "doğa karşısında düşlere saplanmaksızın sürekli bir şekilde doğayı ve yaşamı inceleyen, ancak bunlardan sonra gördüklerini taklit etmeyerek her işlediği konuya sonsuzluk boyutu kazandırmak" olarak açıklık kazandırır.⁴ Turani'nin, yurt dışından Ankara'ya döndüğünde gözü pek, sanatın devrimci gücüne kalpten inanmış bir ressam olarak resimde yapmak istediği şey; konudan ziyade çizgi estetiğini öne çıkarmaktı. Mümtaz Sağlam'da, "Turani'nin nesne ve figür yorumunda başvurduğu, tutkusal biçimde bağlı bulunduğu resim unsurunun 'desen' olduğunu ifade etmektedir.⁵

Adnan Turani, Gazi Eğitim Enstitüsü'nde Refik Epikman'ın da yönlendirici katkılarıyla son yıllara kadar kesintisiz bir gelişme gösteren sanatında, soyut anlayışın savunuculuğunu yapmış ve bu yolda içten bir disiplini uygulamaya çalışmıştır. Batı da ve özellikle Amerika'da 1950 yıllarına doğru etkisini duyurmaya başlayan şiirsel soyut akımın uzantıları ve özgün soyut kavramlara yönelim çabaları, Adnan Turani'de zaman zaman figürün eşlik ettiği bir eğilim olarak, 1970 yıllarında ağırlığını duyurmuştur. Ondaki şiirsel soyut, figürle bağlantısını dolaylı olarak tutmuş olsa da, boyanın dokusal etkisini yoğunlaştırmaya ve bu noktada bir "pentür lezzeti" yakalama çabasına yöneliktir.⁶

Adnan Turani'nin resimlerindeki teknik anlatım, bir bütünün birbirlerini tamamlayan parçaları olarak görünmektedir.. Öte yandan, yazısal (kaligrafik) bir resim düzenini geliştirerek, yazısal kompozisyonun olanaklarıyla soyutlanmış figür düzenleri arasında geçişler bulmaya çalışılmıştır. Resimlerinde kadın imgesini çok kullanan, kadının estetik yapısını sadelik içinde sunan, kadını kah keman çalarken, kah dans ederken resimleyen

³ http://tr.wikipedia.org/wiki/Adnan_Turani, 2007

⁴ Zeynep Oral, "Braque İç Dünyamızın Çeşitli Yönlerine Işık Tutup Ufkumuzu Genişletmiştir", Milliyet Sanat Dergisi, İstanbul, 1975, s.17.

⁵ Mümtaz Sağlam, "Adnan Turani", Yapı Kredi Bankası Yayınları, İstanbul 1996

⁶ Sema Öztoprak, "Turani", Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2005

Turani'nin, bir dönem siyah-beyaz zıtlığı ile oluşturduğu düzenlemeleri dönem dönem sarılar, morlar kırmızılar ve hatta turuncularla değişikliğe uğramıştır.⁷

"Modern Sanatın Gerçek Çehresi" isimli ilk kitabını 1960'ta yayımlayan Turani, daha sonra sayısı bir düzineye varan resim sanatı ve sanat tarihiyle ilgili çeşitli kitaplar yazdı. Modern Resim Sanatının Gerçek Çehresi (1960); Resim Üzerine (1964); Sanat Terimleri Sözlüğü (1966); Güzel Sanatlar Sözlüğü (1968); Dünya Sanat Tarihi (1971) Çağdaş Sanat Felsefesi (1973); Batı Anlayışına Dönük Türk Resim Sanatı (1977); Resimde Geometri (1978); Sanat Ansiklopedisi (1980); Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi (1981; N. Berk ile birlikte). Remzi Kitabevinden yayınlanan bu kitaplar, bugün resim ve sanat tarihi alanında akademik eğitim alan herkes için başvuru ve ders kitabı niteliğindedir. 2009 Yılında sergi açmak üzere geldiği Konya'daki kişisel sohbetimizde Dünya Sanat Tarihi Kitabına yeni eklemeler yaptığını ve yeni şekliyle yakında yayınlanacağını ifade etmiştir.

Onun kitaplarının resminin yolunu kestiğini, ilginç deneylere girmesine mani olduğunu ileri sürenler olsa da Turani'nin zaman içinde yazı yazarken araladığı resim serüveni, yeniden başlangıçlarla yeni denemelerle daha da heyecanlı yolculuğuna devam etmiş ve etmeye devam etmektedir. Türk sanatının bu çok yönlü yüzü "10 parmağında 10 marifet" bir sanatçı tipolojisinin doğmasına da neden olmuştur. Ama sanatçı, ne kendisini resmin büyümesine karşı koyamazken yazmayı, ne de yazının büyümesine kapılarak resmi ihmal etmiştir. Nurullah Berk bu konu ile ilgili olarak "Adnan Turani resim çalışmaları kadar yazıları ile de güven uyandırıyor. Sanatın çok ciddi bir şey olduğu bilinci, yazı yazmanın resim yapmak kadar güç, resim yapmanın da yazı yazmak kadar çetin olduğu kanısı Adnan Turani'nin ön saflarda yer almasını sağlayacak özellikleridir" demektedir.⁸

Ayrıca Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun da vurguladığı gibi (1970)⁹ hocalığı da en az diğerleri kadar önemseyerek Türk Sanatı'nda çok önemli ressamlar ve sanat tarihçileri yetiştirmiştir. 1980'lerin ortasına dek, geniş renkli lekelerin fonu, ritmik fırça vuruşlarının "ön planı" oluşturduğu kompozisyonlarıyla Turani, kendi resim anlayışının en ilginç araştırmaları olan geniş ve kıvrak fırça vuruşlarıyla çizgisel-lekesel düzenlemeler yapmıştır.

Çizgiyi son derece ritmik, kimi kez Klee'nin yumuşaklığı, kimi kez Picasso'nun keskinliğinde tual yüzeyinde vurgulayan Turani, gerçekte bir besteci gibidir. Onun her biri senfonik bir şiiri duyumsatan 1979-1985 dönemi, modern Türk resminin en ilginç "soyutlama" serüvenlerinden biridir. Turani 1990'lardan itibaren bu çizgisini, içinde ölü doğa temalarının, figür

---

⁷ www.edebiyatsanat.com, Adnan Turani

⁸ Kaya Özsezgin, Bir Serginin Düşündürdükleri, Dot Dergisi, S.141, s.17-18

⁹ Bedri Rahmi Eyüboğlu, Resme Başlarken, Remzi Kitabevi, İstanbul, s.57

denemelerinin olduğu farklı bir sürece doğru ilerlerken çizgisinin hırçınlığını, uyumsuzluğa olan tutkusunu yumuşatma yoluna girmiştir¹⁰

1995'ten sonra "Orkestra", "Keman Konçertosu", "Meyvalı Natürmort" temalı resimleriyle geç dönemine giren Turani, bu kez de kırmızı, mor, sarı gibi göz alıcı renklere ve çarpıcı kontrastlıklara yer verdiği resimler yapar. Bu resimlerde çizginin gücüne renklere eşlik etmektedir.

Turani, Bilim Sanat Galerisi tarafından yayınlanan "Türk Plastik Sanatları" adlı kitapta renkle ilgili olarak "Çalışmalarım sırasında ilgi çeken gözlemlerimden biri hergün kullandığım ve her birinin yalın ayrı özelliği olan renklerin, boya olanaklarını uzun yıllardır bilmeme rağmen, yine de ne kadar az tanıyabildiğimdir. Yani resimsel anlatımın en başta gelen bir malzemesini bile bize ne denli sınırsız olanaklar sağladığıdır. Bu malzemeler ve araç gereçler, o denli farklı biçimler ortaya çıkmasına olanak sağlıyor ki, insan gerçekten şaşkınlaşıyor. Kısacası, bu inanılmaz, sonsuz bilinmeyenlerden ötürü 'ben bu işi artık çözdüm' sözünü ağzınızdan çıkaramıyorsunuz. Böylece, insanı şişinmekten uzaklaştıran bir gerçeğe de varıyorsunuz. Yani, boya kutusunun sınırlarının, bir organizma gibi sonsuz olduğu gerçeğine. Renkleri, daha doğrusu, her ayrı rengin boyasını tanımak da birkaç deneyle olası değil. Ben elli yılı aşkın süredir bu işin içinde olmama rağmen, hala renklerin çoğunu tanımak için yeterli bir deney birikimime sahip olmadığımı şaşkınlıkla görüyorum..." demektedir. Bu sözler 65 yılını resme ve sanat tarihi araştırmalarına adanmış bir akademisyenin çok mütevazı açıklamaları olarak görünse de aslında; araştıran, deneyen, bulduğuyla yetinmeyen, hep daha güzeli arayan bir araştırmacı ruh için hiç de tesadüfi söylenmiş sözler değildir.

SONUÇ

Turani, Konya 'da Mayıs 2009' da açtığı kişisel sergisinde de görüldüğü üzere, ne kaligrafik çizgisel resimlerden, ne de siyah-beyaz kontrastlığında sürdürdüğü sade estetik kadın soyutlamalarından kopmamış, kopmamıştır.

İyi bir araştırmacı olması, diğer yandan da hiçbir akımın etkisinde ya da içinde kalmayıp, sürekli olarak kendisini yenilemesi onun Türk ve Dünya Sanatı içinde önemli bir yer edinmesini sağlamıştır. Dün olduğu gibi, bugünde sanat tarihi ve güzel sanatlar eğitimi gören her öğrenci ve akademisyenin ders ve başvuru kitabı olarak kitaplarından yararlandığı bir gerçektir. Kalıplaşmış düşüncelerden kaçmış, bir sanatçı olarak bir düşünce kendisini kısıtladığı an onu terk etmek gerektiğine inanmış, sezgi gücü ile renk, çizgi ve formların iç içe girerek bunlardan sonsuz bir uyum doğurmayı başarmış olan Turani, resmin düşünce boyutuyla da ilgilenmiş ve Çağdaş Sanat Felsefesi kitabıyla da resmi aynı zamanda düşündüren bir şiir olarak da kabul etmiştir. Yaşamını halen

---

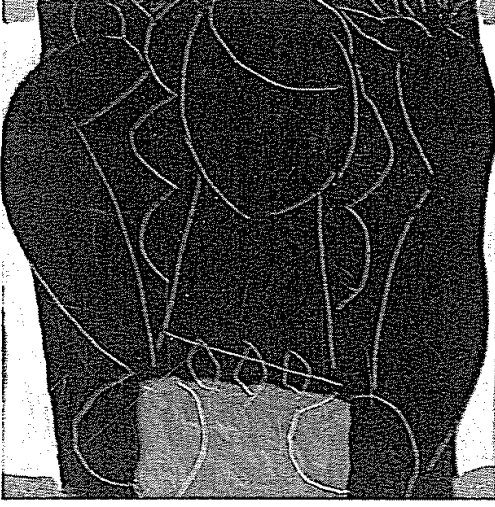
¹⁰ http://tr.wikipedia.org/wiki/Adnan_Turani,2007

yoğun bir şekilde yazarak ve resim yaparak geçiren Turani, engin bilgisi ve deneyimlerini akademisyenler ve öğrencilerle paylaşmaya devam etmektedir. Ahmet İnam Ankara'da 2007 Yılında yapılan Estetik Kongresi'nde yaptığı kapanış konuşmasında "Estetik yaşamın yolu, şüphesiz hayatı anlamlı kılmaktır" demiştir. Adnan Turani, bunu en iyi başarılarıdır hiç şüphesiz. Adnan Turani, birçok akademisyen ve öğrenciye yol gösteren kitapları ile eğitimci-sanat tarihçi-ressam olarak bu misyonu en iyi şekilde yerine getirmektedir ve getirmeye devam edecektir. Sanat eğitimi, sanat felsefesi, sanat tarihi ve sanat bilimi alanlarında Adnan Turani'nin, bir düşünür olarak kültürümüze ve sanatımıza katkısı yadsınamaz.

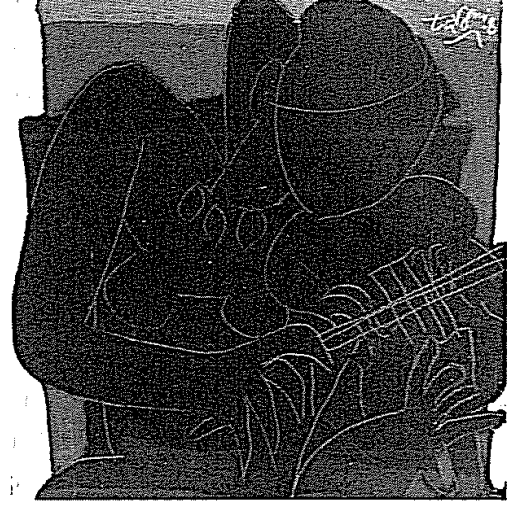
KAYNAKÇA :

- ÇİFTÇİOĞLU, İbrahim, Türk Plastik Sanatları, Bilim-Sanat Galerisi Yayınları, İstanbul 1998
- EYÜBOĞLU, Bedri Rahmi, Resme Başlarken, Remzi Kitabevi, İstanbul 1964
- ORAL, Zeynep "Braque İç Dünyamızın Çeşitli Yönlerine ışık Tutup Ufkumuzu Genişletmiştir" Milliyet Sanat Dergisi S.144, 1975
- ÖZSEZGİN, Kaya, "Bir Serginin Düşündürdükleri, Dost Dergisi, S.141
- ÖZTOPRAK, Sema, Adnan Turani, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2005
- SAĞLAM, Mümtaz, "Adnan Turani", Yapı Kredi Bankası Yayınları, İstanbul 1996
- Selçuk Üniversitesi Adnan Turani Sergi Kataloğu, Konya 2009
- tr.wikipedia.org/wiki/Adnan_Turani
- www.edebiyatsanat.com, 2007
- www.Vikipedi.com, özgür ansiklopedi

RESİMLERİNDEN ÖRNEKLER

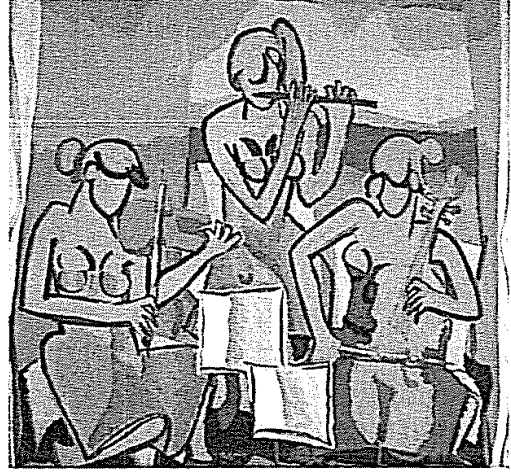
Desen, 50x50 cm., T.Ü.Y.B.

Desen, 50x50 cm., T.Ü.Y.B.

Kadın, 40x40 D.Ü.Y.B.

Orkestra, 60x60, T.Ü.Y.B.

Keman Çalan Kadın, 60x60 cm. T.Ü.Y.B.